

УДК 339.727.2

*Т. В. Майорова,
к. е. н., доц., завідувач кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана"*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ ЯК НЕПРЯМИЙ МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*T. Mayorova,
PhD, Associate Professor, Head of the Chair Investment Banking
SHEE "Vadym Getman Kyiv National Economic University"*

INVESTMENT TAX CREDIT AS AN INDIRECT METHOD OF FINANCING OF INNOVATION ACTIVITY

У статті розкрито сутність податкового інвестиційного кредиту. Визначено переваги інвестиційного податкового кредиту порівняно з іншими формами кредиту. Проаналізовано зарубіжний досвід використання різних форм інвестиційного податкового кредиту у фінансуванні інновацій в Японії, США, Новій Зеландії та інших розвинених країнах, а також визначено можливі шляхи його використання в Україні. Запропоновано за базу для нарахування інвестиційного податкового кредиту використовувати обсяг капітальних інвестицій у дослідження і розробки. Оптимальним строком такого кредиту слід вважати термін від 1 до 5 років, який збігається з термінами амортизації більшості груп активної частини основних фондів. Розмір відсоткової ставки за інвестиційним податковим кредитом може бути прив'язаний до одного із показників: рівня інфляції або облікової ставки Національного банку України.

The article reveals the essence of investment tax credit. The benefits of the investment tax credit in comparison to other forms of credit are determined. The foreign experience of usage of different forms of investment tax credit for innovation financing in Japan, the USA, New Zealand and other developed countries are analysed, and the possible ways of its implementation in Ukraine are defined. The amount of capital investments in research and development is proposed to be used as a basis for investment tax credit charge. The best term of the loan should be considered a period from 1 to 5 years that coincides with the timing of amortization of the most active asset groups. The investment tax credit interest rate can be related with one of the indicators: inflation rate or the National Bank of Ukraine rate.

Ключові слова: податки, інвестиційний податковий кредит, інвестиції, інновації, фінансування інновацій.

Key words: taxes, investment tax credit, investment, innovation, financing innovation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційна діяльність є важливим важелем прискорення темпів економічного розвитку країни. Однак суттєвими чинниками стримування прискорення інноваційних процесів залишаються проблеми фінансового забезпечення розвитку підприємств через обмежені власні ресурси та неможливість залучення зовнішніх фінансових коштів, а величина здійснюваних державою прямих інвестицій суттєво відстає від потреб наукомістких галузей економіки.

Існуючі проблеми у певній мірі можуть бути вирішені шляхом державного стимулювання інноваційної діяльності організацій, в тому числі за допомогою податкових інструментів. Економічна вигода, одержувана платником податку у зв'язку з пільговими умовами оподаткування, може служити найважливішим додатковим джерелом фінансування інноваційної діяльності організації.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження сутності інвестиційного податкового кредиту та його ролі у фінансуванні інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблемам використання інвестиційного податкового кредиту приділяють увагу чимало вітчизняних науковців, з них: В. Андрущенко, З. Варналія, В. Гейця, Т. Єфименко, Ю. Іванова, А. Крисоватого, П. Лайко, С. Лондара, В. Мельника, С. Онишко, Л. Тарангул, К. Швабія, С. Юрія та ін. Серед зарубіжних вчених, які у своїх працях досліджували проблемні питання використання податкових важелів стимулювання інвестиційної діяльності, важливо відмітити Є. Вилкову, Дж. Гелбрейта, Л. Гітмана, Дж. Кейнса, А. Лаффера, І. Майбурова, П. Самуельсона, Р. Солоу, Дж. Стігліца, М. Фрідмена, Д. Хікса.

Однак розвиток ринкового середовища ставить перед науковцями нові завдання щодо удосконалення форм і методів впливу оподаткування на активізацію інноваційної діяльності. Від успішності їх вирішення залежить збалансованість фіскальної та регулюючої функції податків, що безпосередньо впливає на формування інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання. Отже, виникає необхідність у дослідженні ролі податкового інвестиційного кредиту у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світовий досвід доводить, що найефективнішим податковим важелем в інноваційному процесі є податковий кредит, який визначається як відстрочка сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на визначений строк для здійснення інноваційної діяльності з наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку. У випадку, якщо податковий кредит використовується для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, його називають інвестиційним податковим кредитом.

В економічному словнику С. Мочерного зазначено, що інвестиційний податковий кредит — це тимчасове відстрочення сплати податку на прибуток об'єктові підприємницької діяльності з метою збільшення його фінансових ресурсів для реалізації інноваційних програм [1, с. 386].

Його економічну основу становлять кошти, які підприємство сплачує у вигляді податку на прибуток, отриманий від реалізації інвестиційних або інноваційних проектів. Тому він багато в чому подібний, до такої форми фінансової підтримки підприємства, як пільгове оподаткування прибутку.

Позитивним у використанні інвестиційного податкового кредиту є те, що він не руйнує конкурентне середовище сектору інноваційного підприємництва, а підвищує ефективність його фінансово-господарської діяльності, оскільки отримати податковий кредит можуть тільки ті суб'єкти, які запропонують до реалізації високоефективні інноваційні проекти.

Введення інвестиційного податкового кредиту має певні переваги порівняно з іншими формами кредиту. Так, при звичайному банківському кредитуванні використовуються вільні кредитні ресурси, яких, як відомо, хронічно не вистачає. Крім того, банківський кредит надається на умовах сплати досить високих відсотків, що робить інноваційні інвестиції, за рахунок такого кредиту для підприємства економічно обтяжливими. Банківський кредит на відміну від податкового потребує ліквідного майнового забезпечення, якого в інноваційних підприємств обмаль.

Перевагою податкового кредиту є зворотність фінансової допомоги — повернення до бюджету коштів, отриманих у вигляді податкового кредиту, що приведе до формування у зростаючих обсягах суми коштів для подальшого їх використання в вигляді податкового кредиту.

Запровадження інвестиційного податкового кредиту не вимагає додаткових кредитних ресурсів, бо в ньому використовується ресурсний потенціал самого підприємства у вигляді прибутку, а саме: тієї частини, яка повинна відраховуватися до бюджету у вигляді податку на прибуток. Тому введення інвестиційного податкового кредиту буде заохочувати підприємства в підвищенні ефективності своєї роботи та отриманні прибутку.

Споживачами інвестиційного податкового кредиту можуть бути суб'єкти підприємницької діяльності,

а саме: підприємства усіх форм власності, яким для реалізації інноваційних програм не вистачає власних інвестиційних ресурсів. Посилюючи вимоги до ефективності використання інвестиційних ресурсів, інвестиційний податковий кредит може надаватися підприємствам під конкретний інноваційний проект на строк до п'яти років. Довший термін не відповідає сучасним вимогам щодо тривалості освоєння нової техніки (нових виробництв), веде до розпорошення державних ресурсів, знижує ефективність використання інноваційних інвестицій.

Досить активне поширення податковий кредит, зокрема на НДДКР, отримав у 80-і роки минулого століття у розвинених країнах. Такий кредит скорочував вже нарахований податок на прибуток на частину вироблених кваліфікованих витрат на НДДКР. В одних країнах, наприклад, у Канаді та Нідерландах, ця податкова пільга зростала пропорційно загальному обсягу витрат на НДДКР (регулярний кредит), а у США, Японії і Франції — пропорційно збільшенню витрат на НДДКР, у порівнянні з витратами в попередній встановлений період часу (інкрементальний кредит).

У Японії застосовують одночасно регулярний і інкрементальний податковий кредит [2]. У США податковий кредит на федеральній науковій дослідженні був введений в 1981 р. відповідно до закону про податок на відновлення економіки (Economic Recovery Tax Act). Рівень податку згодом знизився відповідно до Закону про податкову реформу (Tax Reform Act of 1986), а умови його надання також змінювалися кілька раз [3].

Податкові пільги на витрати в сфері НДДКР надають практично всі розвинені країни, але тільки деякі з них — право на списання капітальних витрат. Винятком є Нова Зеландія, тут будь-які витрати на НДДКР розглядаються як інвестиційні та підлягають капіталізації з подальшою амортизацією.

В Австралії, Канаді, Данії, Фінляндії, Ірландії, Іспанії та Великобританії застосовуються податкові знижки, відповідні витратам на закупівлю машин і устаткування для НДДКР, а в Данії, Ірландії і Великобританії — відповідні витратам з будівництва будинків для лабораторій і проведення НДДКР. Останні дозволяють повне списання зазначених капітальних витрат у тому році, коли вони були зроблені, і, не пропонуючи інших податкових пільг у сфері НДДКР, мають В-індекс, рівний 1,0 [4].

У список країн, які використовують інкрементальний принцип розрахунку податкових кредитів, входять США, Японія (великий бізнес), Франція, Канада (провінція Онтаріо), Корея та Іспанія. Країни, які визначають податковий кредит за плоскою шкалою — це Канада, Іспанія, Корея, Італія (для фірм малого бізнесу), Японія (для малого бізнесу і базових досліджень) та Нідерланди. У ряді країн надаються різні типи кредитів, у деяких використовуються подібні механізми інвестиційних знижок (Бельгія), поступок або концесій в сфері НДДКР (Австрія, Австралія) [5].

Розрахунок бази податкового кредиту варіюється від країни до країни і залежить від цілей такого кредиту. Проте, якщо мета кредиту — відшкодувати конкретну частину інвестицій, наприклад, на базові дослідження (Японія і Данія), то тільки ці витрати і беруться до уваги при розрахунку податкового кредиту. У більшості випадків за базу для розрахунку податкових кредитів входять всі поточні витрати на проведення НДДКР. У Канаді, Іспанії, Японії, Кореї, Франції та Італії ця база збільшується на суму інвестиційної вартості основних активів, що належать до сфери НДДКР, або на суму амортизації (у тому числі прискореної) основного капіталу. У Нідерландах і в провінції Квебек (Канада) податковий кредит засто-

совується лише до "людського компоненту" поточних витрат на НДДКР — заробітній платі.

У цілому застосування податкових кредитів націлене на чітко визначені сегменти діяльності у сфері НДДКР. Наприклад, в Японії та Данії стимулюються інвестиції в базові дослідження. І останнє, податкові кредити в більшості країн не оподатковуються.

В іноземній практиці існують і так звані "двох'ярусні податкові кредити" — стимулювання НДДКР і розвитку технологій на місцевому рівні. Багато провінцій, штати, землі та інші адміністративно-територіальні утворення вводять власні податкові пільги на НДДКР.

Наприклад, деякі канадські провінції, починаючи з 1990 р., використовують податковий кредит або спеціальні виплати, зокрема, у провінціях Квебек і Онтаріо пропонуються податкові знижки, що перевищують федеральні. У штаті Каліфорнія (США) застосовуються податкові кредити для інноваційних фірм, набагато більш сприятливі, ніж на федеральному рівні.

Слід зазначити, що інноваційно-інвестиційний кредит досить широко використовуються у країнах Західної Європи. Наприклад, у Франції інвестиційний податковий кредит надається на рівні 25 % приросту витрат компаній на НДДКР порівняно із попереднім роком, а в Німеччині поширена прискорена амортизація, що вже у першій рік дозволяє амортизувати 50 % вартості майна, а за перші три роки величина амортизованого майна може сягати 80 %. У США величина інвестиційного податкового кредиту коливається у межах 6—10 % обсягу інвестицій в устаткування.

Інвестиційні знижки по податках як інструмент стимулювання інноваційної діяльності підприємств використовуються і в Японії, де передбачено право підприємств відраховувати з податку на прибуток 7% обсягу капіталовкладень в обладнання, яке використовується для проведення наукових досліджень зі створення нових матеріалів та електронної техніки. У Великобританії використовуються 50% податкові знижки на інвестиції, у Канаді податкові знижки на інвестиції передбачені в розмірі від 10% до 50% в залежності від територіального розташування підприємств [6].

В Україні суб'єкти господарювання, що здійснюють фінансування інноваційної діяльності, фактично не відрізняються за рівнем податкового навантаження від тих, які не беруть участь у такому фінансуванні. Виключення становлять спеціальні науково-організаційні структури (технопарки), де практика пільгового оподаткування знайшла широке розповсюдження. Однак таке обмеження не відповідає законодавчо визначеній меті — розбудови інноваційної моделі національної економіки. Взагалі стимулюючи важелі податку на прибуток в Україні належним чином не задіяні.

Як свідчать результати дослідження О.Марченко [7], темпи приросту обсягів сплати податку на прибуток суттєво не впливають на обсяги фінансування інновацій за рахунок власних коштів. Це стосується й зростання питомої ваги даного податку у фінансових результатах. Водночас темпи приросту освоєння нових видів продукції є більш чутливими до такої питомої ваги і темпи приросту обсягів реалізації інноваційної продукції залежать від темпів змін обсягів податку на прибуток. Встановлена пряма залежність і між обсягами фінансування інновацій та обсягами пільг на податок на прибуток.

У Податковому Кодексі України [8], що покликаний стати значною віхою для покращення інвестиційного клімату, як для вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів, на жаль, не реалізована ідея стимулювання інвестиційної діяльності всіх суб'єктів

господарювання. По суті зберігається галузевий і точковий характер надання податкових пільг, а використання податкового інвестиційного кредиту не передбачається взагалі.

Однак, враховуючи зарубіжну практику, ми схилиємося до переваг використання в Україні інвестиційного податкового кредиту. Зокрема, щодо визначення бази для нарахування інвестиційного податкового кредиту та його ставок ми пропонуємо використовувати за бази інвестиції у дослідження і розробки або декілька баз. Наприклад, витрати, спрямовані на інноваційну діяльність, річну суму інвестицій у капітальні вкладення та ін. Інвестиційний податковий кредит може набувати форми простого (об'ємного) або прирідного, коли враховуються не обсяги, а приріст обсягів обраних баз.

Важливим є визначення строку, на який може надаватися податковий інвестиційний кредит. Оптимальним слід вважати термін від 1 до 5 років, який співпадає з термінами амортизації більшості груп активної частини основних фондів. Специфіка інвестиційного податкового кредиту полягає в тому, що він повертається за рахунок приросту податкових платежів через зростання прибутку, отриманого внаслідок реалізації інновацій. Тому графік погашення податкового кредиту повинен встановлюватися в залежності від суми кредиту, передбачуваних обсягів формування прибутку, який буде спрямований на його погашення та терміну корисного використання обладнання, придбаного за кошти інвестиційного податкового кредиту.

Проблемою застосування податкового кредиту є складність отримання гарантій його повернення, і як наслідок — підвищені ризики надання, оскільки податковий кредит надається практично без застави. Для мінімізації таких ризиків ми пропонуємо використовувати елементи лізингу, коли в якості застави виступає саме придбане майно, право власності на яке до суб'єкта господарювання перейде тільки після погашення податкового кредиту. Якщо податковий кредит використовується суб'єктом малого підприємництва для придбання майна, яке має низьку ліквідність, податкові органи можуть застосувати процедуру банкрутства, що підвищить гарантії повернення податкового кредиту. Така ж процедура повинна проводитись і в разі не цільового використання коштів податкового кредиту.

Важливим у застосуванні податкового кредиту є визначення суми, на яку він може надаватись. Ми пропонуємо виходити з того, що податковий кредит повинен максимально покривати суму коштів, необхідних для реалізації інноваційного проекту. Якщо реалізація проекту передбачатиме придбання нової техніки чи технологій із повною оплатою їх вартості, то кошти необхідні будуть водночас, і в необхідній сумі. Тому кошти, які спрямовуються на надання податкового кредиту, в залежності від характеристик кожного окремого проекту, можуть складати до 50% сум нарахованих до сплати податків у максимально короткий термін.

Застосування податкового кредиту повинно бути платним, що стимулюватиме ефективність його використання. Відсоткова ставка по податковому кредиту повинна бути не вищою, ніж відсоткова ставка по кредитах комерційних банків. Наявність в економіці країни альтернативного джерела інвестиційних ресурсів з низькою відсотковою ставкою, буде сприяти загальному зниженню ціни кредитних ресурсів.

Розмір відсоткової ставки по податковому кредиту може бути прив'язаний до одного із показників — рівня інфляції, або облікової ставки Національного банку України. Більш раціональним буде ви-

користувати облікову ставку НБУ, оскільки є більш стабільною та прогнозованою, що забезпечить суб'єктам малого підприємництва можливість планувати ефективність використання податково-го кредиту.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи проведені дослідження, можемо зробити висновок, що використання податкового інвестиційного кредитування на сучасному етапі розвитку є важливим для української економіки, оскільки пріоритетними напрямками цього виду кредиту є розширення виробничих потужностей у пріоритетних для інвестування у відповідних галузях економіки, регіонах, науково-технічне оновлення виробництва з підвищенням його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на світовому ринку, яке, безперечно, може стати поштовхом у розвитку національного товаровиробника.

Література:

1. Економічний енциклопедичний словник / За ред. С. В. Мочерного. — Львів: Світ, 2005. — Т.1. — 616 с.

2. Dominique Guellec and Van Pottelsberghe Bruno. The Impact of Public R&D Expenditure on Business R&D. June 2000, Paris, OECD Directorate for Science, Technology and Industry. STI Working Papers 2000/4, DSTI/DOC(2000)4. — P. 7—9.

3. Technical and Miscellaneous Revenue Act of 1988, Omnibus Budget Reconciliation Act of 1989, Tax Extension Act of 1991, Omnibus Budget Reconciliation Act of 1993, Omnibus Consolidated and Emergency Supplemental Appropriations of October 1998 (H.R. 4328; S. 2622; P. L. 105—227).

4. Механизмы косвенного финансирования инновационной деятельности: налоговые режимы, льготы и кредиты в странах ОЭСР Заварухин В.П., Корчмар Л.А., Рубвальтер Д.А., Руденский О.В. Информационно-аналитический бюллетень ЦИСН. — 2006. — № 4. — С. 1—107.

5. Report of Paying Taxes 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/download-order.jhtml>

6. Податок на прибуток або непрямі податки: як держави, компанії та фізичні особи реагують на зміни, що відбуваються в світі. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kpmg.com/UA/uk/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/PressReleases/Pages/KPMGtaxrates.aspx>

7. Марченко О.І. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємства / О.І. Марченко: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. — Ірпінь, 2010. — 20 с.

8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: за станом на 15.08.2012 р. / Верховна рада України. Офіційний сайт. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

References:

1. Mochernoho, S. V. (2005), *Ekonomichnyj entsyklopedychnyj slovnyk* [Economic Encyclopedic Dictionary], vol.1, Svit, L'viv, Ukraine.

2. Dominique Guellec and Van Pottelsberghe Bruno. (2000) "The Impact of Public R&D Expenditure on Business R&D". OECD Directorate for Science, Technology and Industry. STI Working Papers 2000/4, DSTI/DOC(2000)4, pp. 7—9.

3. Omnibus Consolidated and Emergency Supplemental Appropriations (1998), "Technical and Miscellaneous Revenue Act of 1988, Omnibus Budget Reconciliation Act of 1989, Tax Extension Act of 1991,

Omnibus Budget Reconciliation Act of 1993", Omnibus Consolidated and Emergency Supplemental Appropriations of October 1998.

4. Zavaruhin, V.P. Korchmar, L.L. Rubval'ter, D.A. and Rudenskij, O.V. (2006), "Mechanisms of indirect financing of innovation: tax regimes, benefits and credits in OECD countries", *Informacionno-analiticheskij bjulleten' CISN*, vol. 4, pp. 1—107.

5. Report of Paying Taxes (2014), available at: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/download-order.jhtml> (Accessed 5 January 2015).

6. KPMG Audit (2013), "Income tax and indirect taxes, as a state, companies and individuals respond to changes occurring in the world", available at: <http://www.kpmg.com/UA/uk/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/PressReleases/Pages/KPMGtaxrates.aspx> (Accessed 3 January 2015).

7. Marchenko, O. I. (2010), "Tax incentives innovation enterprise", Ph.D. Thesis, Money, Finance and Credit, National University of State Tax Service of Ukraine, Irpin, Ukraine.

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 3 January 2015).

Стаття надійшла до редакції 11.01.2015 р.

ІНВЕСТИЦІЇ. ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з питань

- ЕКОНОМІКИ
- ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(постанова президії ВАК України № 1-05/2 від 27 травня 2009 р.)

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 24 РАЗИ НА РІК

www.investplan.com.ua

Тел: (044) 223 26 28, 537 14 33, 537 14 32
Тел/факс: (044) 458 10 73
E-mail: economy_2008@ukr.net